

povezani z osjo. Lončar sedaj s palcem pritisne v sredino klobčiča in dela s pritiskom vdolbino, obenem pa počasi vleče navzgor. Tako nastaja vedno višja stena izdelka. Pri tem ves čas gladi stene z vlažno krpo. Ko je zaželeno posoda končana, jo odreže s plošče s pomočjo tanke žice, katere oba konca sta omotana s staro krpo, da se na ostrini ne poreže. Tako odrezano posodo nato položi na za to pripravljene deske za sušenje. Dostikrat predhodno izdelke okraši s starim glavnikom (valovnica), kosom lesa, starim ključem ali z drugim za ta okras pripravljenim predmetom. Ob kolovratu ima tudi barvo, čopič, kos lesa, stekla in "bučko" - predmet, ki ga bom v nadaljevanju opisal posebej.

Na deskah odložene izdelke nato suši dva dni v senci in en dan na soncu. Ko so izdelki primerno suhi in jim je bila odvzeta mehanična voda, se nato dajo žgati v za to pripravljene lončarske peči, kjer jim žganje odvzame tudi kemično vezano vodo v glini. Danes imajo lončarji sodobne peči, ponekod celo muflovke.

Na Dravskem polju, Slovenskih goricah in Halozah je še ohranjenih nekaj peči iz prelomnice stoletja. Če je lončarski izdelek žgan in nepobarvan, govorimo o terkoti.

V večini slučajev pa žgejo lončenino dvakrat. Pred drugim žganjem izdelek položijo (glazirajo) tako, da je bolj odporen proti vodi, saj lošč te ne absorbira, obenem pa se izdelek lepše sveti in je bolj gladek. Surovi lošč je strupen, saj se sestoji iz svinčevega oksida in svinčevega superoksida ter zelo fino mletega kremenčevega peska. Zaradi strupa, ki ga lošč vsebuje, ga lončarji najprej žgejo, da nastane steklasta snov, ki jo nato meljejo v posebnih mlinih. Tako nastali fini prah, ki ga še na drobno sito prej presejejo, pomešajo z vodo, tako da dobijo zaželeno gostoto lošča. Z njim rišejo, pišejo ali pa oblivajo posodo. V rabi so tudi že poprej imenovane "bučkice". To je manjša posodica, ki ima na strani odprtino, skozi katero se naliže lošč. Na zgornji strani posodice je manjša odprtina, v katero so navadno vtaknili zašiljeno gosje pero, ki me spominja na staro pisalo. Sedaj prime lončar to pisalo s palcem in zapre dovod zraka, če pa za malenkost popusti, mu priteče iz nagnjenega pisala v smeri izdelka lošč. Tako lahko nenehno kontrolira dotok lošča in piše po izdelku ali pa riše, predvsem rože in druge like.

(nadaljevanje sledi v prihodnji številki)

Franc PAJTLER

AKTUALNO

Sv. Miklavž, Božiček in dedek Mráz - dobrodošli!

Na prvi pogled se najbrž večini zazdi, da prav dobro pozna najslavnejše decembrske može, ki na vitez vse leto počivajo. A to gotovo ne drži, kajti njihove priprave so dolge in temeljite, skoncentrirane na en samcat dan, ko prevzamejo vodilno vlogo in nikakor ne smejo na nikogar pozabiti ali kakor koli zatajiti. In ko pride njihov mesec, ko so dnevi najkrajši, sence najdaljše, narava najbolj spokojna, vreme najmanj prijazno in nosovi na prostem najbolj rdeči, se najslavnejši decembrski može odpravijo na dolgo in naporno pot, spotoma pa obdarujejo male in večje otroke ter kajpak tudi tiste, ki to več niso.

December slovi kot mesec praznikov, pojedin in prijetnega vzdušja. K slednjemu nedvomno pomembno pripomorejo prav dobrotniki, s katerimi vas nameravamo nekoliko поблиže seznaniti v tokratni rubriki "Aktualno".

(Vir: internet ter knjiga Damjana J. Ovsca "Trije dobri može: Sveti Miklavž, Božiček in dedek Mráz"; Kmečki glas 2000)

• SVETI MIKLAVŽ

Ali je mogoče, da kje obstaja kdo, ki ne pozna sv. Miklavža, tega najbolj priljubljenega zimskega svetnika, ki je v zahodni in vzhodni Cerkvi že od 11. stoletja v nadvse visokih časteh? Ne verjamem! Najbrž pa je kar nekaj takih, ki ne vedo, da je današnji Miklavž prevzel podobo po škofu iz Mire v Mali Aziji, svetem Nikolaju (Miklavž je ena od oblik imena Nikolaj, ki pomeni "Zmaga ljudstva"), ki se je rodil okoli leta 270 in umrl v visoki starosti.

Legenda ga predstavlja kot velikega čudodelnika in mogočnega zavetnika. Tako beremo, da je tri hčere siromašnega moža rešil sramotne usode, ko jim je ponoči porinil skozi okno tri kepe zlata in jim tako priskrbel potrebno doto. Odtod nemara izhaja šega, da otrokom ponoči prinaša darov v nastavljene posode, odtod tudi tri jabolka, ki jih na podobah nosi s seboj in so pravzaprav tri kepe zlata, le da jih je ljudska domišljija spremenila po svoje. Še ena legenda je utegnila bistveno vplivati na razvoj Miklavževe šege: Krčmar je baje umoril tri popotne študente, jih razsekal in skrtil v kadi. Sv. Miklavž je pripotoval tam mimo, po čudežu zaznal zločin in vse tri študente obudil v življenje. Zavaljo te legendarne prigode so ga šolarji in študentje izvolili za svojega zavetnika. Iz bogato razpredenih legend o sv. Miklavžu naj izpostavimo še, da je nekoč pomiril vihar na morju in da ga imajo zato na splošno tudi mornarji in brodniki za svojega zavetnika.

Od vseh svetnikov je prav sv. Miklavžu na Slovenskem posvečenih največ cerkva, blizu dvesto, od teh nad Dravo okoli šestdeset, južno od nje pa nad sto trideset. Silna priljubljenost sv. Miklavža se kaže tudi v številnih umetnostnih spomenikih, srednjeveških freskah in poznejših umetninah, ki upodabljajo prizore iz njegove legende ali ga predstavljajo kot škofa, kakršen živi v predstavnem svetu neštetih rodov.

Pričakovanje Miklavževega prihoda je spodbujalo in še danes spodbuja otroško domišljijo. Tako si v vsej Sloveniji, pa tudi onstran meje, rdečo zarjo ob večerih pred Miklavževim razlagajo tako, da Miklavž piškote peče.

Sveti Miklavž, ki v katoliških kulturah velja za simbol darežljivosti, goduje 6. decembra. S posebnim veseljem ga pričakujejo otroci, saj na predvečer tega dne hodi okrog in jim prinaša darove. Kako se je škof prelevil v obdarovalca otrok, ni natančnega odgovora, najbolj verjetna legenda pa pravi, da je od staršev, ki sta umrla za kugo, podedoval velikansko bogastvo, ki ga je velikodušno razdelil med revne. Kjer je sebičnost, tam je tema in žalost, kjer pa je dobrota, sta luč in veselje. Poslanstvo dobrote je dobro izpolnjeval tudi sv. Miklavž. Prav zaradi njegove dobrote, o kateri se je napletlo veliko zgodb, so ga imeli radi prav vsi - ne glede na versko pripadnost.

Tipičen Miklavž je oblečen v škofovska oblačila. Poznamo ga kot starega bradatega moža, oblečenega v bel plašč. Na glavi ima mitro, v roki pa drži škofovsko palico, ki je zgoraj zavita in krašena. Na rokah nosi bele rokavice in skrbno varuje knjigo, v kateri so z zlatim napisani podatki o pridnih otrocih, hudobije porednih otrok pa na vidnem mestu zabeležene z velikimi črnimi črkami. Miklavža ponavadi spremlja (vsaj) angel s krili in seveda grozo vzbujajoči parkelj z dolgim rdečim jezikom (Miklavževe spremljevalce si je izmislila cerkev, osnova zanje pa tiči v tradiciji šemljenja v duhove umrlih, ki je potekalo okoli najdaljše noči v letu; včasih so namreč ljudje verjeli, da je to čas, ko se prikažejo jezni duhovi prednikov, ki se ne morejo sprijazniti s smrtjo in ločitvijo od svoje lastnine). Parkelj na osnovi razmerja med količino in težo dobrih in slabih del med letom otroke ustrezno prestraši, za nameček pa zadnja plat nepridiprava okusi še ostrino znamenite šibe-miklavževke. Danes, sploh, če je pozlačena, v prvi vrsti pomeni simbolično darilo in ne kazen. Na splošno pa se najbrž strinjate, da ga ni več parkeljna, ki bi otrokom 21. stoletja prav zares nagnal strah v kosti, zato ta tradicija počasi, a vztrajno izumira.

Sicer pa sv. Miklavžu nastavljamo dolge nogavice, copatke in čevlje, upajoč na majhna, skromna, a zanimiva darilca - jabolka, orehe, suhe fige, mandarine, sladkarije... No, na žalost pa je tako, da je tudi to zgolj vse bolj spomin na lepo, preprosto preteklost. Dandanes jo namreč Miklavž le še izjemoma odnese tako nezapleteno in poceni, saj se je simboličnost Miklavževih daril s pojavom mobiltelefonov, digitalnih fotoaparátov, računalnikov in podobne menda nepogrešljive tehnike in potrošniške miselnosti pri nas močno izrodila in krenila v povsem drugo smer, zato tudi sv. Miklavž ni več to, kar je bil nekoč.

• BOŽIČEK

Kot pove že samo ime, je Božiček tesno povezan z božičem, ki velja za strogo družinski praznik. To med drugim pomeni, da bi naj ta dan minil brez obiskov. Od 3. stoletja dalje se na božič praznuje rojstni dan Jezusa Kristusa (dasiravno naj bi ta v resnici bil rojen marca, v zodiakalnem znamenju rib, vendar je Cerkev premaknila njegov rojstni dan na 25. december, ki slovi tudi kot rojstni dan sonca). Verniki se na prihod božiča (advent) pripravljajo štiri adventne nedelje, kar ponazarja adventni venec, ki je spleten iz smrečja, na njem pa so štiri sveče, ki se prižgejo štiri nedelje pred božičem - prvo nedeljo tako gori ena, četrto pa že vse štiri.

Ni naključje, da je božič prav poseben dan. Da je temu tako, pa nikakor ne gre posebno opazne vloge pripisovati krščanstvu. Dan pred Štefanovim je bil namreč praznični dan že v rimskem imperiju, prav tako v poganski Skandinaviji, v tem času pa so praznovali celo stari Slovani. Zato Božiček v sebi dejansko nosi prvine poganskih kultur, s krščanstvom pa ima pravzaprav bore malo zveze.

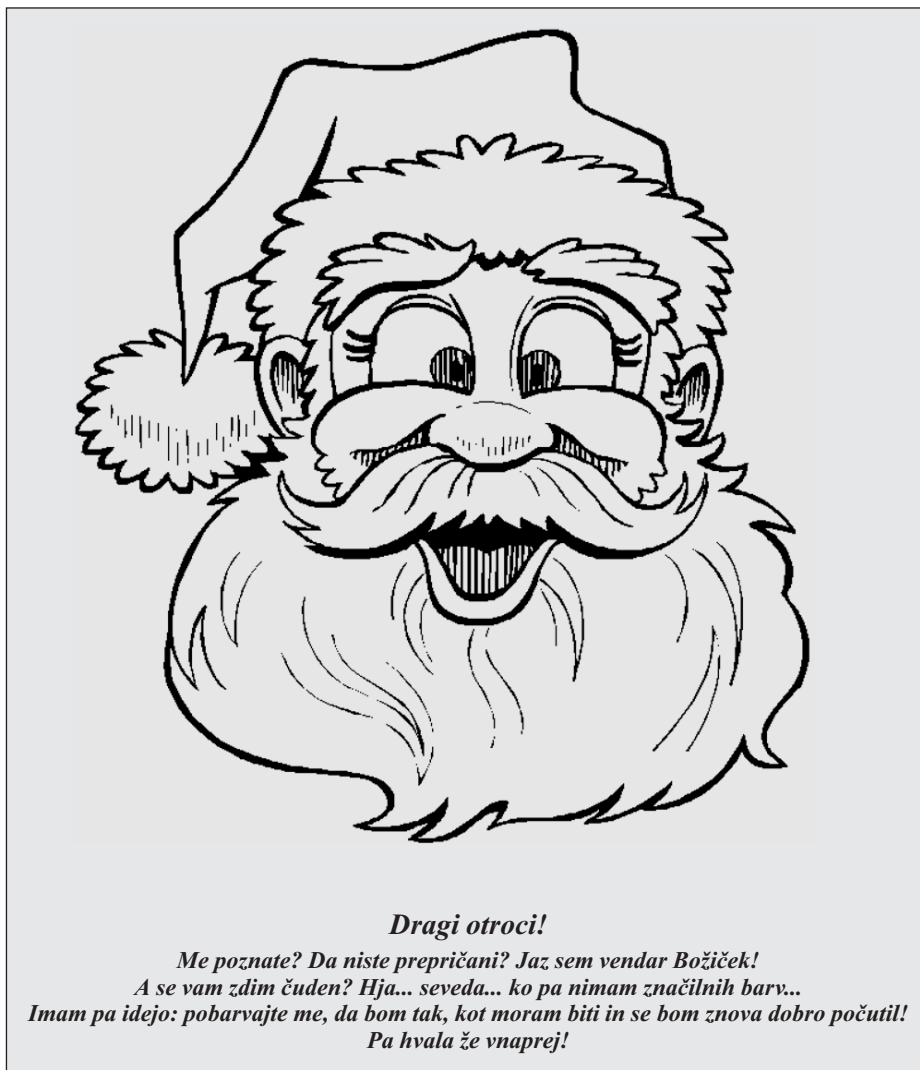
Začetki božičnega obdarovanja so stari približno dvesto let, k nam pa je prišlo v navado pred slabimi šestimi desetletji. Ne glede na vsa dejstva, domneve in okoliščine je jasno, da je Božiček, ki v času socializma v naših krajih ni mogel priti prav do sape (tedaj je paradiral dedek Mraz, o katerem bomo spregovorili v nadaljevanju), zadnja leta pa je njegova slava v vrtoglavem vzponu, silno prijazen možic in seveda nepopisni dobrodušnež. Prepoznaven je po svoji dolgi bradi, rdečem plašču (barvo je dobil po rdeči mušnici) s prav takšno kapo, ki jo krasí bela obroba. Iz daljnega severa pripotuje s sanmi, ki jih vleče osem čvrstih severnih jelenov oz. jelenčic, ki slišijo na imena Treska, Pleska, Skočka, Hudka, Kometka, Kupidka, Plamenka in Bliska.

Nekateri jelene imenujejo tudi drugače; najznamenitejši, tisti z rdečim nosom, je v eni izmed različic menda Rudolf; otroci verjamejo, da je nahoden, povsem mogoče pa je tudi, da je rahlo okajen - vsekakor se o tem vse do danes še niso uspeli poenotiti. Jasno je le, da Božiček v hišo ne vstopi na običajen način, torej pri vhodnih vratih, temveč pride po zraku, v notranjost pa se spusti skozi dimnik. To ni naključje, saj je dimnik v tesni povezavi s toploto, z varnim ognjiščem, ki že od nekdaj simbolizira družinsko srečo. Navada je, da Božiček darila pusti v nogavicah, ki mu jih otroci nastavijo, preden gredo spat. In, ne boste verjeli: nikoli se še ni zgodilo, da bi Božiček otroke tudi kaznoval - na svetu je zgolj zato, da bolj ali manj širokosrčno obdaruje, žalostno dejstvo pa je, da so njegovi darovi pogosto v premem sorazmerju z debelino denarnice staršev.

Tukaj pa je najbolje, da se ustavimo. Kajti sicer zadeva hitro izgubi svoj čar. Ni namreč, da bi se človek spuščal v nepomembne malenkosti in jemal pod drobnogled Unicefovo statistiko, ki pravi, da je na svetu kar 110 milijonov hiš, v katerih na predvečer božiča Božička čakajo prazne nogavice, njihovi kratkohlačniški lastniki, silno razkropljeni po ljubi Zemljici, pa brezpogojno verjamejo in čakajo, da jih bo dobrodušni možicelj čez noč čimbolj zvrhano napolnil. Je že tako,

da Božiček očitno deluje na pogon, ki ga še niso evidentirali. Le kako bi mu sicer uspelo - častitljivi starosti in vsemu tovoru navkljub - obiskati kar 967 hiš na sekundo?

Poleg Božička in že omenjenega adventnega venca pa so za božič značilni tudi božična smrečica in jasli. Božičnega drevesa so se katoliki najprej branili, saj je bila to protestantska šega. Včasih so namesto nje uporabljali bršljan, omelo, božični kaktus ali še danes zelo priljubljeno božično zvezdo. Izdelava prvih jaslic, ki uprizarjajo Kristusovo rojstvo, sega v 16. stoletje. Zanje se gre zahvaliti jezuitom, odtlej pa se je moda v zvezi z jaslicami večkrat spremenila. Danes poznamo silno različne, zanimive in izvirne figurice, izdelane z zvrhano mero posameznikove iznajdljivosti in iz najrazličnejših materialov, ki, ko zaživijo kot celota, vzbujajo občudovanje in jemljejo dih.

• DEDEK MRAZ

"Siva kučma, bela brada, topel kožuh, zvrhan koš..." doni pesem Janeza Bitenca iz grl otrok vsako leto znova, ko v vrtcih radovedno in z nestrpnostjo pričakujejo njegov приход... in vedno znova pogledujejo, kdaj ga bodo uzrli... koga bo pripeljal s seboj... kaj se bo našlo zanje v njegovem velikanskem košu. Govorimo o dedku Mrazu, seveda!

Čeprav se zdi ostarel in na trenutke opešan, je resnici na ljubo potrebno povedati, da je dedek Mraz v primerjavi z Miklavžem in Božičkom pravzaprav pravi pravcati mladenič, zato tudi njegova zgodovina ni tako raznolika in zavita v tančico skrivnostnosti. K nam je prišel šele po drugi svetovni vojni. Njegova domovina je nekje na daljnem ruskem severu, kar izdajajo tudi topla oblačila. Ker pri nas ne vladajo tako ekstremne vremenske razmere, smo ga tozadevno nekoliko poslovenili: na glavo smo mu posadili polhovko, ga oblekli v ovčji kožuh, okrašen s slovenskimi ornamentami, leta 1952 pa se je pojavil celo predlog, da bi ga preimenovali in bi postal nič manj kot Oča Triglava (Hrvati so iznašli zanimivo skovanko za večna rivala in borca za prevlado glede priljubljenosti pri najmlajših - Božička in dedka Mraza; slednjega tako občasno jedrnato imenujejo kar dedek Božič, da je volk elegantno sit in koza povsem cela). Dedka Mraza so običajno na velikih sprevodih, ki so se dogajali po božiču in pred Silvestrovim, spremljali znani pravljичni junaki.

Dedek Mraz je take vrste mož, ki poredne otroke opozori na njihove vragolije, tu in tam - če so ušpičili kakšno zares premočno - pa se zgodi tudi, da ostanejo brez daril. Slednja sicer parkira pod novoletno jelko (ta je neke vrste sestrična božične smrečice), kar se zgodi zadnji dan starega leta, torej 31. decembra.

Letos je Miklavž svojo vlogo že odigral. Če ni uresničil vaših pričakovanj ali ste dobrote, ki vam jih je natrosil v nogavičke, že pospravili v želodček, nikar ne bodite razočarani. Predlagamo, da v roke brž vzamete list papirja, svinčnik, barvice in zapišete ali pa kar narišete, kaj želite, da vam prinese naslednji dobrotnik - saj veste, tisti v rdečem plašču, ki bo prav kmalu na vrsti, da se neslišno ter nevidno pritihotapi in prav tako tudi odtihotapi skozi vaš dimnik. Ne glede na to, če je vaša ročica okorna ali že bolj vešča pisnega in likovnega izražanja, je vsa skrb odveč: če ne zaupate nastavljanju pisemc na okensko polico, je najbolje, da vaše izdelke vtaknete v pisemsko ovojnico in jih brez odlašanja pošljete na naslov: Santa Claus, North Pole. Božiček, ki mu te dni v velikanskih vrečah vozijo pošto z vsega sveta, bo tako seznanjen tudi z vašimi željami. Rešitev pa smo izbrskali tudi za tiste, ki se najbolj zanesete na sodobne povezave; slednjim bo gotovo v pomoč spletna stran www.santaclaus.com, kajti Božiček gre vstric s časom in ima tam svojo e-pošto. Pa zmerni bodite v svojih pričakovanjih - največja sreča se namreč skriva v majhnih pozornostih.

Tudi do prihoda dedka Mraza ni ostalo več prav veliko časa. Ne glede na to, da mu v Sibiriji sapa sproti zmrzuje, napoveduje, da ne bo pozabil na pridne otroke in jih bo, preden sveti Silvester zaškrta s ključem in odklene novo leto, tudi letos obiskal - če bodo to želeli, seveda. Tistim nekoliko bolj porednim pa polaga na srce, naj se mamam in očkom za svoje "grehe" nemudoma oddolžijo s kakšnim dobrim delom, če želijo, da jim spregleda vse tiste lumparije, ki so jih - po pomoti, seveda - storili med letom.

Tako. Menimo, da smo v glavnem povedali vse, kar je o najslavnejših decembrskih možeh ne samo koristno, temveč tudi potrebno vedeti.

Za konec pa le še namig: ne glede na to, v koga verjamete in kdo vam je ljubši, iskreno upam, da nikjer, nikoli in nikdar ne bo prišlo do tako strašne pomote, da bi sij v velikih in pričakovanja polnih očeh otrok ugasnil zato, ker bi nanje pozabili vsi trije dobrotniki.

Pripravila: Simona ANTOLIČ

MISLI ZA LETO 2005.

Prijaznost je jezik, ki ga lahko slišijo gluki in berejo slepi.

Naše želje nas vedno vodijo proti najveličastnejši osebi, kakršna lahko postanemo.

Nimamo na razpolago večnosti, da bi odkrili svoje sanje; imamo le toliko časa, kolikor smo tukaj.

Več kot lahko sanjaš, več lahko uresničiš.

Prihodnost pripada tistim, ki verjamejo v lepoto svojih sanj.

Na tem svetu ni varnosti, so samo priložnosti.

Mičesar ne vzamem kot podarjeno. Vem, da imam lahko le dobre ali odlične dni.

Čenraj je današnji spomin. Jutri je današnji sen.

Skrivnost sneče je svoboda in skrivnost svobode je pogum.

Strah je tista majhna mračna sobica, kjer se razvijajo negativni.

Živi svoje sanje vsak dan.

Meje tega, kar boste naredili jutri, določajo meje tega, kar lahko naredite danes.

Sanjajte veličastne sanje in kar sanjate, to boste postali.

Če si lahko to predstavljaš, lahko to dosežeš. Če lahko o tem sanjaš, lahko to postaneš.

Vse dobre stvari so none in svobodne.

Obvladajte uspeh, preden uspeh obvlada vas.

Velikopotezno mišljenje določa velikopotezen uspeh.

Vedno delaj tisto, česar te je strah.